

AZ EGYÉVES SZÉLFŰ (*MERCURIALIS ANNUA* L.) ELTERJEDÉSE VAS MEGYÉBEN

Szárnas István¹, Béres Imre¹ és Magyar László²

¹PATE Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar, Növényvédelmi Intézet, Keszthely

²MolChem Rt., Győr

Az egyéves szélű (*Mercurialis annua* L.) északnyugat-magyarországi elterjedésének vizsgálatakor felvételezéseket végeztünk vegyszeresen gyomirtott cukorrépában és egy kontrollnak is tekinthető, sem vegyszeresen, sem mechanikai úton nem gyomirtott kukoricában Vas megye különböző pontjain. A felvételezéseket a Vas megyével határos, néhány Győr-Moson-Sopron megye területére is kiterjesztettük. Vizsgálataink célja az volt, hogy tisztázzuk az egyéves szélű elterjedését Vas megyében.

Megállapítottuk, hogy az egyéves szélű (*Mercurialis annua*) folyamatosan terjed Vas megyében. Különösen nagy számban fordul elő a Győr-Moson-Sopron megyével határos területeken. Egyedszáma itt eléri a 11–24 db/m²-t. A megye délnyugati területein cukorrépában nem fordul elő.

Az egyéves szélű (*Mercurialis annua* L.) a nyári egyéves (terofita) gyomok egyik reprezentánsa. Gyakran hívják egynyári valamint hashajtó szélűnek is. Általában április második felében jelennek meg igen jellegzetes, mással össze nem téveszthető csíranövényei. Sziklevei erőteljesek, elliptikusak, a csúcson kissé lapítottak, színük világoszöld. A sziklevek fontos ismertető jegye a sárgás-fehéres finom erezet. A kifejlett növény felálló szárú, szára négyékű, levélállása átellenes. Levelei tojásdadok vagy lándzsásak, csipkés-fűrészszélűek, rövid nyelűek. A levelek széle gyakran pillésszőrös. Az első valódi levelek csak kissé karéjosak. A szár egyenes vagy terebélyes, általában a tőtől kezdve szerteágazó. A szár többnyire 40–50 cm magas. Rendesen kétlaki növény, de ritkábban ugyanazon a példányon hím- és nővirágok is előfordulnak.

A porzós egyedek virágai a levelek hónaljából fejlődnek. A hím virágok hosszúra megnövő tengelyen, füzéresen csomókban ülnek. A termős egyedek virágai kettesével-hármasával igen rövid kocsányon ülnek a levelek hónaljában. Az egyéves szélű szélmegporzású faj.

Számos porzós virágot ugyanabban a pil-

lanatban, amikor a portokok megnyílnak, egy turgormechanizmus a virágzatból kiparittyázza, kiveti, akár 20 cm távolságra is. Többnyire reggelente történik ez, ugyanakkor más porzós virágok a növényen visszamaradnak. Ez az egyéves, kellemetlen szagú, maggal szaporodó, mérgező gyom kedveli a humuszos, tápanyagban gazdag talajokat, a homokos talajoktól az agyagos talajokig. Melegigényes és tápanyagjelző növény (Pozsgai 1988).

A toktermés szőrös, kétrekeszű, kétmagvú, majdnem gömbölyű. Magja kövér, ovális, széles talpú. Csúcsának középvonalában keskeny, fehér taraj van. A mag hossza 2 mm, szélessége 1,3 mm. Ezermagtömege 1,9–2,5 g. Életformája T₄. Rendszertanilag a kutyatej-félék (*Euphorbiaceae*) családjába tartozik. Elsősorban cukorrépában, kukoricában, burgonyában és gabonatarlón fordul elő. Európában, Észak-Afrikában és Délkelet-Ázsiában őshonos. Magyarországi elterjedéséről kevés adat áll rendelkezésünkre. Az első országos gyomfelvételezés idején 1950-ben búza-kukorica vetések átlagában az egyéves szélű a 42., a második országos gyomfelvételezés idején pedig a 62. helyet foglalta el a borításban. Ezek az adatok azonban elfedik a területenkénti

anomáliákat az egyéves szélű tekintetében. Újvárosi (1950) Győr-Moson-Sopron megyében Hédervár határában felvételezett kukoricában június 27-én. Ekkor a legnagyobb borítású gyomfaj az egyéves szélű volt, 14,22%-os átlagborítással. Ugyanebben az évben Újvárosi (1950) a cukorrépa vetésekben a harmadik legnagyobb borítású gyomfajnak találta.

Győr-Moson-Sopron megyében Horváth et al. (1987) nagyüzemi cukorrépa vetésben végeztek gyomfelvételezést. A cukorrépa tábla átlagos gyomborítottsága 7,96%-os volt. Ebből a legnagyobb hányaddal a *Mercurialis annua* részesedett, 2,327%-kal.

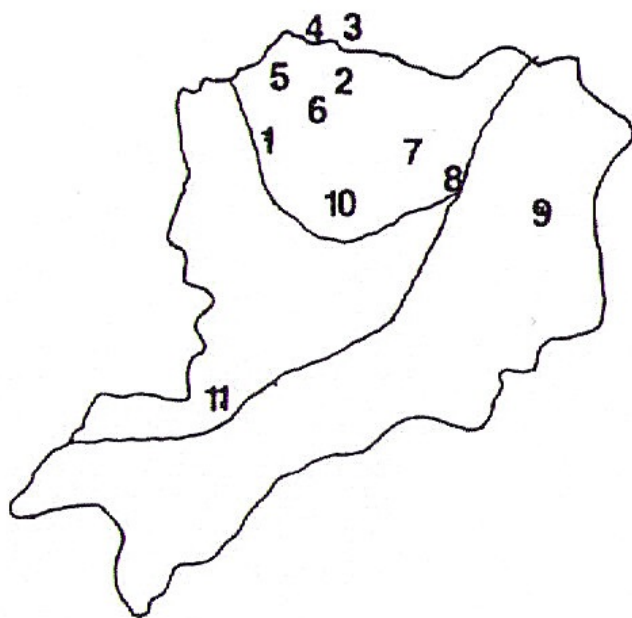
Czímber (1993) Északnyugat-Magyarország szeptális gyomvegetációját vizsgálva a Szigetköz kukoricavetéseiben végzett gyomfelvételezést. Eredményei azt mutatták, hogy az egyéves szélű (*Mercurialis annua*) a harmadik legnagyobb borítású gyomfaj volt, csupán a fehér libatop (*Chenopodium album*) és a közönséges kakaslábű (*Echinochloa crus-galli*) előzték meg.

Vas megyében az egyéves szélű nem szerepelt sem az első, sem a második országos gyomfelvételezésen a felvételi listákon.

Vizsgálataink célja az volt, hogy tisztázzuk az egyéves szélű elterjedését Vas megyében. Ezért 1996 októberében gyomfelvételezést végeztünk cukorrépában és kukoricában a megye különböző helyein. A gyomfelvételezési helyszíneket kiegészítettük még a Vas megyével szomszédos Győr-Moson-Sopron megye néhány településével is.

Anyag és módszer

1996 őszén Vas megye gyomirtott cukorrépa tábláin és egy gyomirtásban nem részesített kukoricakultúrában felmértük az egyéves szélű darabszámát. Ez utóbbi kukoricakultúra (Csepreg határában) kontrollnak is tekinthető, hiszen az egész vegetáció alatt sem mechanikai, sem vegyszeres gyomirtásban nem részesült. A felvételezéseket a Vas megyével határos, néhány Győr-Moson-Sopron megyei területre is kiterjesztettük. A gyomfelvételezés helyszínei a következő helységek határában voltak: Kőszegpaty (1), Tormásliget (2), Újkér (3), Sopronhorpács (4), Peresznye (5), Csepreg (6), Uraiújfalu (7), Sárvár (8), Celldömölk (9), Nemeskolta (10), Gasztony (11) (1. ábra).

1. ábra. A gyomfelvételezés helyei Vas megyében

Gyomfelvételezésenként 4 db (2x2) 4 m²-es mintakvadrátot jelöltünk ki, és megszámloltuk a szélűveket. Ahol a gyomnövényállomány darabszáma egyenletlen volt, több 1 m²-es mintatér kijelölésére került sor.

Eredmények és következtetések

A gyomfelvételezés eredményeit az 1. táblázat tartalmazza.

A Vas megyében végzett gyomfelvételezés eredményei alátámasztják azt a feltevételezést, hogy az egyéves szélű folyamatosan terjed Északnyugat-Magyarországon. Vas megye északi, Győr-Moson-Sopron megyével határos területein elterjedt, igen gyakori gyomnövény. Különösen nagy számban fordul elő Újkér-Csepreg-Sopronhorpács területén.

Felvételezését nehezíti e gyomfaj szabálytalan csírázásdinamikája. Vizsgálatainkat 1996 őszén végeztük, mégis igen eltérő fenológiai stádiumban lévő szélűveket találtunk. A magot érlelő és pergető növény mellett megtalálható volt a 4–6 lombleveles, valamint a szikleveles stádiumban lévő gyomnövény is. Az egyéves szélű életképességét és vitalitását jelzi az a vizsgálati eredmény, hogy e faj igen nagy négyzetméterenkénti egyedszámot ér el,

1. táblázat

Felvételezési hely	Kultúra	Egyéves szélű száma a felvételi négyzetekben				Az egyéves szélű száma átlag db/4 m ²
		1	2	3	4	
Csepreg*	kukorica	101	109	85	93	97
Kőszegpaty	cukorrépa	0	0	0	0	0
Tormásliget	cukorrépa	0	0	0	0	0
Újkér	cukorrépa	16	9	3	10	10
Sopronhorpács	cukorrépa	24	73	34	43	44
Peresznye	cukorrépa	0	0	0	0	0
Uraiújfalu	cukorrépa	0	0	0	0	0
Sárvár	cukorrépa	14	27	29	26	24
Cellőmölk	cukorrépa	21	17	29	24	23
Nemeskolta	cukorrépa	0	0	0	0	0
Gasztony	cukorrépa	0	0	0	0	0

*Semmilyen gyomirtás nem történt az egész tenyészidőszakban

ha sem mechanikai, sem vegyszeres gyomirtás nem történik a tenyészidőszakban. Erre utal a Csepreg határában, kukoricában észlelt nagy szélűszám.

Az egyéves szélű (*Mercurialis annua*) vizsgálataink szerint Vas megye délnyugati területein cukorrépában nem fordult elő. Elterjedésének, csírázásdinamikájának további vizsgálata fontos feladat.

IRODALOM

Czímber Gy. (1993): Északnyugat-Magyarország szeptális gyomvegetációja. II. A Szigetköz kukorica- vetéseinek gyomnövényzete. Növénytermelés, 42: 241–252.

Czímber Gy. (1993/b): Északnyugat-Magyarország szeptális gyomvegetációja. III. A Szigetköz cukorrépavetéseinek gyomnövényzete. Növénytermelés, 42: 409–418.

Horváth K., Czímber Gy., Csiba L. és Süke P. (1987): A selyemmályva (*Abutilon theophrasti* MEDIK) borítása és kártétele a Lajta-Hansági Állami Tangazdaság cukorrépavetésében. ATEK Mosonmagyaróvári Mezőgazdaságtudományi Kar Közlem. 29 (1): 73–90.

Hunyadi K. (1988): Szántóföldi gyomnövények és biológiájuk Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

Pozsgai J. (1988): A cukorrépa integrált gyomirtásának kérdései: I. Kandidátusi értekezés. Sopronhorpács.

Újvárosi M. (1950): Gyomnövények, gyomirtás, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest

THE DISTRIBUTION OF THE WEED DOGS' MERCURY (*MERCURIALIS ANNUA* L.) IN DEPARTMENT VAS

István Szárnyas¹, Imre Béres¹ and László Magyar²

¹PATE Georgicon University, Agricultural Faculty, Institute of Plant Protection, Keszthely

²MOL Chemical Company Rt, Győr

By studying the northwestern distribution of the annual weed: dogs' mercury (*Mercurialis annua* L.) the authors had carried out surveys in sugar beet plots that had received chemical weed control and in maize fields (in both chemically and mechanically untreated ones). The latter surveys were regarded as check. The surveys in Vas were extended to the neighbouring Department Győr-Moson-Sopron as well. The study aimed to establish the distribution and individual density of dogs' mercury.

It was concluded that the weed *Mercurialis annua* L. had spread continuously in Department Vas and occurs at present in especially high densities in the neighbouring territories of Győr-Moson-Sopron. Here its number reaches 11–24 individuals per m². In the southwestern part of the Department it does not occur yet in sugar beet stands.

Érkezett: 1997. március 13.